

Eshqorayev S.S.¹
Ro'zimurodov.B.I.²
Choriyeva M.S.³

Impact Factor: 9.2

ISSN-L: 2544-980X

Tog'-kon sanoatida texnologiya va uning ishga ta'sirini tushunish

(Eshqorayev S.S., Ro'zimurodov.B.I., Choriyeva M.S.)

Annotatsiya: Ko'plab konlar o'z ish muhitini yaxshilashga muvaffaq bo'lganligidan yaxshi ishlash rejimi kelib chiqmoqda. Ushbu maqola shuni ko'rsatadiki, vaziyatga yaqinroq nazar tashlasak, biz amalga oshirilgandan keyin konlardagi ish muhitiga salbiy va ijobiy ta'sir ko'rsatadigan murakkab vaziyatlar aniqlandi. Maqolada o'tkazilgan tahlil yana shuni ko'rsatadiki, bu konchilik muhiti bilan bog'liq tarixiy jihatdan asosiy xavf-xatarlar hal qilingan darajaga yetdi. Ammo hali ham muhim bo'lgan qolgan xavflar tabiati shundaki, ularning yagona bartaraf etishning yo'li - bu xavflarni yangi texnologiya kabi alohida harakatlar orqali hal qilishga urinishdir.

Kalit so'zlar: Kon, texnologiya, ijtimoiy barqarorlik, salomatlik va xavfsizlik, ish rejimi.

Аннотация: Поскольку многим шахтам удалось улучшить свою рабочую среду, появляется лучший режим работы. В данной статье показано, что если более внимательно посмотреть на ситуацию, то мы выявили сложные ситуации, оказывающие отрицательное и положительное влияние на рабочую среду на шахтах после внедрения. Анализ в статье снова показывает, что исторически серьезные опасности, связанные с этой горнодобывающей средой, достигли точки, когда их удалось устранить. Но природа оставшихся рисков, которые по-прежнему важны, заключается в том, что единственный способ их устранить — попытаться устранить их с помощью конкретных действий, таких как новые технологии.

Ключевые слова: Горное дело, технология, социальная стабильность, охрана труда, режим работы.

Tog'-kon sanoati shunday xarakterga egaki, texnologik murakkabliklar oxir-oqibat texnologiyaning past ishlashining asosiy sabablarini bartaraf eta olmaydi. Texnologiya o'z-o'zidan hech qachon yetarli bo'lmaydi. Qisman, bu tog'-kon sanoatining xususiyatlaridan kelib chiqadigan cheklovlar bilan bog'liq bo'lib, natijada masalan, pastroq va sekinroq texnologik taraqqiyot yuz beradi. Shunday qilib, texnologiyaga o'zgartirishni taklif qiladi va texnologiyaning o'zidan tortib to tog'-kon sanoatida texnologiyani ishlab chiqish, joriy etish va foydalanish bilan bog'liq jarayonlarga sanoatlashtirishni talab qiladi.

Mavjud murakkab munosabatlarni o'rganish tog'-kon sanoatida yangi texnologiyalar va ushbu texnologiyaning sanoatning ish muhitiga ta'siri aniqlanadi va uning bartaraf etish usullarini ko'rib chiqiladi. Tog'-kon sanoati uzoq vaqtdan beri foydalanish tarixiga ega va ish kabi muammolarni bartaraf etish va hal qilish texnologiyasi atrof-muhit va mahsuldorlik masalalarini ko'rib chiqadi.

Darhaqiqat, rivojlanish- qazib olishning yangi texnologiyasini qo'llash va ulardan foydalanish ko'paydi mahsuldorlik va bu o'zgarishlar ham mos keldi ish muhitini umumiy yaxshilash bilan tog'-kon sanoati ham yaxshilanib bordi. Tog'-kon sanoatida yangi texnologiyaning rivojlanishi kabi muammolarni hal etishda davom etmoqda. Sanoatni raqamlashtirish, masalan, konlarga yordam berishni va'da qiladigan korxonalar ko'paymoqda. Raqobatbardoshlik ortib, ayni paytda operativ xizmatlar nazorat xonalarida qulay ishlarni bajaradi. Biroq, buni faqat ijobiy deb hisoblash noto'g'ri bo'lar edi. Chunki unga ko'rsatiladigan ba'zi ta'sirlar yangi texnologiyadan kelib chiqadi. Ba'zi effektlar avtomatik ravishda yuzaga keladi. Aslida,

¹ Termiz muhandislik-texnologiya instituti "Kimyoviy texnologiya" ta'lim yo'nalishi 3-kurs 10-19 guruh talabasi

² Termiz muhandislik-texnologiya instituti "Kimyoviy texnologiya" ta'lim yo'nalishi 3-kurs 10-19 guruh talabasi

³ Termiz davlat universiteti "Qayta tiklanuvchi energiya manbalari va barqaror atrof-muhit fizikasi" mutaxassisligi magistranti

yaqinroq tekshirish konchilikda yangi texnologiyalar o'rtasidagi munosabatlar sanoat va uning ish muhitiga ta'sirini ochib beradi. Murakkab munosabatlar, unda aniq ijobiy ta'sirlar kamdan-kam hollarda yuzaga keladi. Qisman, munosabatlarning aniq murakkabligi yangi texnologiya va ish muhiti ta'sir o'rtasida uning aniq ta'sirini aniqlashdagi qiyinchiliklardan kelib chiqadi. Birinchi navbatda yangi texnologiya - bu qiyinchilik, o'z navbatida, qisman faqat kamdan-kam hollarda kon texnologiyasi to'liq ish rejimida ishlaydi. Aslida esa iqilobiy tarzda rivojlangan, ya'ni muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Bu aniq "oldin va keyin" tadqiqotlar qanday asosga ega bo'lishi mumkin. Buning o'rniga o'zgarish, xuddi shunday bo'lgani kabi, evolyutsion va bosqichma-bosqich bo'lishmahsuldorlikni oshirishga yordam beradi. Shunday qilib, vaqt o'tishi bilan effektlar paydo bo'ldi deylik va ish muhitini yaxshilash, rivojlantirish uchun va kon sanoatida yangi texnologiyalarni joriy etishga to'g'ri kelib qoladi. Ushbu uqtai nazaridan ijobiy rivojlanishni aniqlangan holda ish olib borish kerak. Masalan, konda yo'qotilgan vaqt jarohatlari sonining paydo bo'lishi sanoat, ish muhitining haqiqiy holati kamdan-kam bo'lishi mumkin va yakka ko'rsatkichlar bo'yicha xulosa chiqarish mumkin, chunki ish muhiti yaxshilanishlar aniq emas. Masalan, oldingi tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, texnologiya bu tosh qulashdan yaxshiroq himoyani ham anglatadi. Yolg'iz ishlashning ko'payishi va u bilan bog'liq stress bunday vaziyat yangi texnologiya bo'lishi mumkin halokatli baxtsiz hodisalarni kamaytirish, lekin baxtsiz hodisalar sonini oshirish umumiy va bu hammaga birdek foyda keltirmaydi. Keyinchalik ko'proq, tog'-kon sanoati texnologiyasini o'rganish shuni aniqladi texnologik loyihalarning faqat uchdan bir qismi faol ko'rib chiqiladi. Ushbu masalalarni aniqlash uchun bir nechta ko'rsatkichlar bo'yicha borish kerak edi yangi texnologiya va uning ta'siri o'rtasidagi bog'liqlik tog'-kon sanoatining ish muhitini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi. Masalan, ko'pgina mamlakatlarda baxtsiz hodisalar chastotasining yaxshilanish darajasi kamaydi shunday qilib, stavka barqaror, lekin yuqori (boshqalarga nisbatan sanoat tarmoqlari) Bundan tashqari, sanoat xavfsizligi aniqroq bo'lsa-da rekord yaxshilandi, sog'lig'ini aniqlash qiyinroq ta'siri ham ijobiy bo'ldi. Darhaqiqat, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki tog'-kon sanoatida sog'liq muammolari ko'paydi.

Konchilik sanoati korxonalarida kon qazish ishlarining o'ziga xos xususiyatlari mavjud, ularning asosiy lari quyidagilar:

- foydali qazilma konlarini o'zlashtirish atrof muhitga bevosita ta'sir ko'rsatib qator ekologik muammolar kelib chiqishiga sabab bo'ladi;
- ish joylarini doimo surilib turishi kon qazish ishlarini mexanizatsiyalash, avtomatlashtirish va tashkil qilishga alohida talablar qo'yadi;
- qazish ishlarini tobora chuqurlashib borishi natijasida kon-geologik sharoitlarni murakkablashib borishi, gazodinamik hodisalarning sodir bo'lish ehtimolligi, shaxta (rudnik) atmosferasi haroratini ko'tarilishi kabi omillarning mavjudligi. Bularning hammasi kon ishlarining murakkab va xavfli bo'lishiga olib keladi.

Yevropa Komissiyasi aniqladiki, 2007 yilda tog'-kon sanoati eng ko'p ishlagan iqtisodiy sektor edi. Evropa Ittifoqidagi sog'liq bilan bog'liq muammolar (Yevropa Komissiya 2010). Va bu tadqiqot shuni ko'rsatdiki konchilikda ish bilan bog'liq bir qator sog'liq muammolari mavjud edi va bu oshdi. Tog'-kon sanoatida boshqa sohalarga qaraganda ko'proq kerakli bo'lib o'sdi. Shunga qaramay, xavfsizlik statistikasi bir vaqtning o'zida yaxshilandi va konchilikda boshqa sohalarga qaraganda ko'proq yuz bera boshladi. "Qaerda ishonchli Milliy statistika mavjud, tog'-kon sanoati odatda ega bo'lgan sektordir kasbiy o'limning eng yuqori yoki 2-3 ta eng yuqori darajasi baxtsiz hodisalar va kasbiy kasalliklar. Shunday qilib, ishlab chiqish va amalga oshirish paytida yangi kon texnologiyasi ularning qobiliyati bilan turtki bo'ladi. Ko'pincha tog'-kon sanoatining ish muhitini yaxshilash texnologiya bu maqsadlarga yechish ham dolzarb. Bu ayniqsa, yangi kon texnologiyasi yanada kengroq qiladi uning ijobiy ta'siri haqida fikrlarga yordam beradi. Bu maqsadlar tahsinga sazovor. Lekin, xavotirli, chunki bizda oldingi muammolar haqida hech qanday ma'lumot yo'q edi. Yangi texnologiyalarni ishlab chiqish, joriy etish va qo'llash bilan tog'-kon sanoatidagi texnologiyaga e'tibor qaratildi. Tog'-kon texnologiyasi va konchilik o'rtasidagi munosabatlar sanoatning ish muhiti va sababini tushuntirishga harakat qiladi. Kon texnologiyasi ishni

yaxshilashni davom etish va tog'-kon sanoati muhiti, nima uchun u erisha olmasligini tahlil qilish muhim masalalarga aylanib boradi.

Hozirgi vaqtda respublikada konchilik sanoatining quyidagi tarmoqlari mavjud bo'lib, ular yuqori sur'atlarda rivojlanib bormoqda:

- yoqilg'i qazib chiqarish (ko'mir, yonuvchi slanetslar, neft, tabiiy gaz, uran);
- rangli metallurgiya (oltin, kumush, miss, rux, qo'rg'oshin, volfram va boshqalar);
- kon-kimyo xom ashyosi qazib chiqarish (appatit, fosforit va turli mineral tuzlar);
- tabiiy qurilish materiallari qazib chiqarish (granit, marmar, tuf, ohaktosh, shag'al, qum, soz tuproq va boshqalar)

Xavfsiz ish rejimi:

- ishga kirishdan oldin birlamchi tushuncha berish;
- barcha xavfsizlik uchun kerak bo'ladigan anjomlar bilan ta'minlash;
- o'rgatuvchi malakali ishchi xodimga biriktirish;
- sinov muddati asosida ishlash;
- har doim bilim va ko'nikmalarini kuzatib tahlil qilish va uni amalda sinashni tekshirish;
- erkin ish rejimini ta'minlash;
- sharoitlar va ichki tartib-qoidalariga rioya qilish;

Konchilik sanoatining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyoti va mudofaa quvvati hamda mustaqilligining mustahkamlashda katta ahamiyatga egadir. O'zbekiston Respublikasi konchilik sanoati rivojlangan mamlakatlar qatorida yetakchi o'rinlarda turadi. Konchilik ishi insoniyat faoliyatining asosiy ko'rinishlaridan biri bo'lib, hayot darajasi va sivilizatsiyaning o'sishini ta'minlaydi. Kon ishlari sanoat ishlab chiqarishning yetakchi tarmog'i sifatida konlarni razvedka qilish, ularni qazib chiqarish, qazib olingan xom ashyoni dastlabki qayta ishlash, konchilik korxonalarini qurish va turli vazifalarni bajarishga mo'ljallangan yer osti inshootlarni barpo etish kabi ishlarni o'z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абрамов Л.А. Технология переработки и обогащения рудцветных металлов. М.: МГТУ, 2005.
2. Араш кевич В.М. Основы обогащения руд. М.: Недра, 1989.
3. Егоров В.И. Основы обогащения руд. М.: Недра, 1986.
4. Карамзин В.И., Карамзин В.В. Основные методы обогащения руд. М.: Недра, 1984.
5. Кизевалтек Б.В. Теоретические основы гравитационных процессов обогащения руд. М.: Недра, 1991.
6. Олевинский Н.Ф. Электрические методы обогащения, М.: Недра, 1987.
7. Адамов Е.В. Обогащение руд цветных металлов. М.: Недра, 1992.
8. Процессы и машины для обогащения полезных ископаемых / Карамзин В.И., Серго Е.Е., Жендринский А.П. и др. М.: Недра, 1984.